

SAVING THE TURKISH RIGHT

Tarık Çelenk

ekopolitik@me.com

Abstract

When talking about the future of the Turkish right we need to look back and evaluate the conservative nature of Turkish politics, literature, and social change over last 200 years.

Looking at the current projects and services that right leaning politicians have been focusing on, we see that they are mostly for short-term gain. At the same time, the post-industrial, bio-technological, and the cyber revolutions are reshaping our daily lives, values and relations. Under such conditions how will the Turkish right wing survive with their values and unity intact? We can predict that the future of the Turkish right is not bright.

This article examines and compares the pan Turanism, Turkification and Islamism of 200 years ago, and from this historical perspective interprets today's events to help understand current populist politics as politicians reshape these ideas for their own ends. It also discusses the growing masses of conservative youth who are moving from organized religious orthodoxy to deism.

During the days of the Ottoman Empire, in the 14th century, Sufi dervishes traveled through its far reaches, from the Balkans to Anatolia as far as Mongolia, disseminating the ideas and values of a common humanity grounded in Islam. These were the days of the oppressiveness of war and conquest, so the Dervishes preaching of humanity, freedom and private property appealed to the hardworking peasants.

If the Turkish right is to have a future into the next generations it will need to look back at the roots of early Ottoman Islam, and adopt its ideas and values which have a universal character.

Key words: *Turkish Right, Provincialism, Lumpen, Populism, Survival, Fantasy, Cyber Revolution, Kodifie*

TÜRK SAĞININ YARINI

Özet

Son 200 yıllık siyasi tarihimizin ve geleceğimizin muhtemel dinamiklerini anlayabilmek için Türk sağının dününe ve bugününe odaklanmamız ve anlayabilmemiz gerekiyor. 19. Yüzyılda devletin desteğinde yol arayışında olan aydınlar için modern kavramlarla kodifiye edilmiş Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük devletin "beka" sorununun çözümü için kavramsal arayışları ve politik uygulamaları temsil ediyordu. Bugün ise Türk sağının politikacıları ve kanaat

önderleri için içe dönük toplumsal ve politik popülizmin vaz geçilmez vasatını teşkil etmekte. Türkiye siyasetinin 50 yıldır vaz geçemediği iç göç ve kentin merkezini taşralaştırma ve kolay oy devşirme politikaları bu zemini vaz geçilmez kılmıştır. Türk sağı eğer gerçekten İslam'ı ve Türklüğün tarihsel koşusunu önemsiyorsa öncelikle bu kavramları evrensel ve tüm insanlığa yönelik bir zeminde değerlendirmeye yönelmelidir. Tarihsel bir retrospektif yapabildiğinde bunun ip uçlarının var olduğunu görebilecektir. Bunun içinde başta özeleştirme, yeni bir tarih yazımı, sistematik düşünce ve bir fikir üretme ihtiyacının olduğunu idrak etmesi gerekiyor. Eğer yarının yeni dünyasında “beka” sorunu ile karşılaşılacak istenmiyorsa.

Anahtar Kelimeler: *Türk Sağı, Taşralılık, Lümpen, Popülizm, Beka, Fantezi, Siber Devrim, Kofifiye*

“Hiç şüphe yok ki o Zikri / Kur'ân'ı Biz indirdik, onu koruyacak olan da Biz'iz.”(Hicr, 15/9)

İngiltere’de yaşayan bir dostum, oğlunu asimilasyondan korumak amacıyla, bence de doğru bir iş yaparak, orta öğretim için Türkiye’ye yollamıştı. Yetenekli genç önce iki yıllık hafızlık eğitimini tamamladı. Sonra proje İHL’lerden birine özel bir sınıfa katıldı. Delikanlı bu eğitimleri bitirdikten sonra İngiltere’ye döndü. Üniversite aşamasına yaklaştığında London School of Economics, LSE’ye girme şansı yükselmişti. Genç istişare amacıyla yanıma gelmişti. LSE’den mezun olup finans sektöründe faize bulaşmak istemediğini bu amaçla LSE’ye girmeyip tekniker dahi olabileceğini ifade etti. Bizler makul bir noktada, kendisini LSE’ye ikna edebildik. Onu bizim mahallenin en akıllarından birinin sahaf dükkanına götürdüm. Akil dostumun delikanlıya ilk sorusu “Sen hiç sanal para sistemini bitcoin’i merak ediyor musun?” olmuştu. Delikanlının cevabı olumsuzdu. Arkadaşım delikanlıdan aldığı cevaptan sonra ona daha da soru sormadı¹.

“Türk Sağının Düşünce Atlası” kitabımı yeni çıkarmıştım; Artı TV’ye kitabın değerlendirmesi için, Ayşe Hür ve Erdoğan Aydın ile programa çıktık. Bana sorulan son soru; “Türk sağının sizce bir geleceği var mı?” şeklindeydi. Ben de şöyle manidar bir cevap verdim; “Türk sağı hep iktidar olacak, sizler ise bu iktidarların geçici danışılanları olacaksınız.”

Üst düzey bürokrat bir arkadaşımın Ataşehir taraflarında 20. katta olan bekleme ofisinden yeni kurulan orta-alt ve üst düzey mahalleleri temaşa ediyordum. Lüks ve orta sınıf olan yapılaşma ve bunların mimari tasarımları birbirleriyle banallıkları ve negatif yönleriyle adeta yarışıyorlardı. Birden buraların kısa zaman önceki tarla ve bostan halleri aklıma geldi. Acaba diyorum bu tarlayı orta sınıf bir semt kurmak için Norveç, İngiltere, Rusya veya Özbekistan’a tasarımları için verseydik, şu anki görünüşlerinden ne tür farkları olurdu?

Perema veya yeni adıyla Karşıyaka köyü, Anadolu’nun çoğu yerindeki gibi Batı Trakya’dan gelen Kavala Söğütçük köyü muhacirlerinin yerleşkesidir. 1970’li yıllarda çocukken Perema’ya

¹ Bu satırları yazarken bahse konu delikanlının babasından muvafakat alınmıştır. Baba, oğlunun bizden sonra bir miktar bitcoin aldığını ve zarar ettiğini sonradan öğrenmiş.

giderdim. Rumlardan kalan bahçeler ve patika yollar benim için etkileyici idi. Şimdi ise balıkçılıkla zenginleşen köyde bırakın bağ evi bulmayı çiçek ekecek toprak bile bulmakta zorluk çekebilirsiniz. Köyün büyükleri Kapıdağ -Kzikos'a geldiklerinde dağların ağaçlarla dolu olduğunu ifade ederlermiş. Yunanistan'a bir yıl önce gittiğimde, bizim Karşiyaka köylülerinin geldikleri Lünniya'ya (Söğütçük) bir ziyarette bulundum. Karşiyaka'nın büyüklerinin söylediğinin aksine, İsviçre tipi düzenlenmiş düzgün bir yerleşkede bizi sıcaklıkla karşılayan Rum yaşlılarla görüştim. Şimdiki Karşiyaka köyünün haline üzülüp, yanışın nerede olduğunu kendime sordum.

Bu makalenin başlığını okuyanlardan önemli bir kısmının eminim ki kafalarında iki temel soru oluşacaktır. İlki, neden bugün hala Türk sağı teriminde ısrar ettiğimiz, ikincisi ise hep bugünü ve geçmişini konuşan bu camianın yarınını konuşmanın anlamsızlığına ilişkin olacaktır.

Buna bağlı olarak sırf kalkınma, ilerleme, çok çocuk yapma ve genişleme idealiyle bu camianın yarınlarda hangi nitelik ve değerleriyle var olacağı da ayrı bir tartışmanın konusudur.

Yukarıdaki her iki sorunun cevabının bugün ve yarınımızı ne kadar yakından ilgilendirdiğini son iki yüzyıllık maceramıza bakarak görebiliriz.

Tartışmasız batı akademik literatüründe sağ, muhafazakarlık, lümpenlik ve hatta milliyetçilik kavramları bizim tarihsel ve toplumsal gerçekliklerle tam çakışmamaktadır. Bunu Türk solu ve sosyal demokrasisi için de söyleyebiliriz.

1970'lerde Türkiye'de gençlik hareketleri arasında düşük yoğunluklu bir iç savaş yaşanıyordu (Toker, 1971). Sağcılık denilince Adalet partisinden, ülkücü ve akıncı gruplara, milli mücadelecilere kadar uzanan geniş bir yelpaze tanımlanıyordu. Öyle ki Yeniden Milli Mücadeleci grup, tabanına önerdiği Kuran mealine (Çantay, 2017) atıf yaparak sağcılara kitabın sağ elinden verilenler olduğu vurgulanıyordu. Hatta bütün sağ grupların romantik idolü Necip Fazıl'ın bu anlamda 1977'de yazdığı "Kalbimi ve aklımı hep sağ elime verdim; görevi olmasaydı sol elimi keserdim..." dizesi bu açıdan fikir vericidir.

Bu sağ tanımlamasından İran devriminden etkilenen bir takım İslamcı gruplar rahatsız olmuştur. Hatta bugün Ak Parti içindeki bir takım entelektüeller de iktidarları süresince yoksullara yönelik temel politikalar ve dış politikadaki uygulamalarını referans vererek "sağcı tanımlanmak istemediklerini" ifade etmektedirler. Ama son dönemdeki Türk-İslam sentezi merkezli söylem ve uygulamalar Ak Parti siyasetinin, bu iddialarını geçersiz kılmaktadır. Türk sağının bugün dolaylı olarak savunduğu yeni Osmanlıcılık, o zamanki Osmanlının çok uluslu ve çok dilli yapısı ayrı bir çelişki teşkil etmektedir.

Türk sağcılığını, milliyetçiliğini, muhafazakarlığını ve İslamcılığını 19. yüzyıldan bu yana modernitenin “milli ve yerli” bir apriori hediyesi olarak kabul edebiliriz. Türk milliyetçisi aydınlarının ekserisi, ideolojilerinin seküler karakterde olmadığını savunur ve özcü bir yaklaşımı kabul ederler².

Kazan’dan gelen Türkçü ve Turancı aydınların veya Fuat Köprülü’nün koydukları vizyon ile bugün milliyetçiliği savunan Türk sağ düşünürleri arasında uçurumlar mevcuttur. Fuat köprülünün açıklamaya çalıştığı tarihsel bir Türk yürüyüşü ki bunu mutasavvıflarla yapıyorlardı ve bu, özünde evrensel insani bir mesaj içermektedir. Bugün ise Türk İslam yürüyüşü popülist bir pagan bilgisayar oyunu karakterine dönüşmüş durumdadır.

Bu durum literatürde batıdaki gibi nitelikli bir orta sınıf Türk burjuvasının Anadolu’da oluşmamasına bağlanabilir. Çoğu zaman bu nedenle de ortaya çıkmış mesleksiz yığınların oluşturduğu “lumpen-popülist milliyetçilik” tanımı da buna uygun düşer. Gerçi burada, Anadolu’daki bu eksiği görüldüğünden midir bilinmez; ama II. Abdülhamit’in eğitim politikaları ile orta sınıf yaratma gayretleri dikkat çekicidir. Aynı gerekçeler Türk İslamcılarının taşra karakterleri, bu nedenle fikri dönüşüm sağlayamamaları üzerine de üretilebilir.

Türk sağının taşra karakterini, Kemalist devrimlerin medreseleri kapattırması ve muhafazakar aydın siyasetçilerin sindirilmesine bağlayanlar çoğunluktadır. Bu durumun etraflıca gözden geçirilmesi ve temellerinin bilimsellik üzerine oturtulması bir zorunluluktur. Ancak yazının başında örneklerle ifade ettiğimiz bu taşralılığı, Anadolu Türklüğünün göçebe karakterinden de bağımsız düşünmememiz gerekmektedir.

1960 ve 1970’li yılların romantik ulus inşasının devamı sayabileceğimiz milliyetçi ve dini popülizm, gençlerdeki duygusal boşluğu doldurmakta ve grup kimliğini pekiştirmekteydi³. Ancak bu sloganlar Balkan ve Kurtuluş savaşlarının mirasçısı, seçimlerde iktidarı belirleyen “orta sınıf kentli merkez seçmeni” (Adalet Partisi ve CHP’ye oy veren) ürkütüyordu. Cami cemaati dediğimiz yapı ve tarikat şeyhleri de bu popülizme mesafeli yanaşmışlar, merkez sağ-sol partileri tercih etmişlerdir.

1950’lerden sonra özellikle DP, AP ve diğer hükümetler popülist politikalar ile kentlere göç politikalarını desteklediler. Bu hızlı sirkülasyonu kent merkezi kaldıramadı, taşra kentte dönüşüm şansını yakalayamadı; tüm dinamizmiyle kent merkezi taşra tarafından dönüştürüldü. Bu kitle

² İlkçiler” olarak da adlandırılan bu yaklaşım, esas itibariyle, etnik toplulukları ve milletleri, tarihin doğal birimleri ve insan deneyiminin bütünleştirici unsurları olarak görür (Smith, 2002b: 34).

³ 1960-1970’li yıllarda MHP ve MSP’nin aldığı oy oranları çok düşüktür. Ancak MTTB, Y.M.M ve Ülkü ocaklarının durumu daha farklıydı.

iktidarların seçimi için belirleyici olmaya başladı. Bu durum da karşımıza örnek olarak, Türk sanat musikisi veya hat sanatının kaynağı kentli tekkeleri değil de, köyden taşınan taşra karakterli tekkeler ve medreseleri çıkarabildi.

Tüm bu tartışmalara temel olan şu sorulardan imtina edilmektedir. “Nizam-ı alem ülküsü” ve “insanı yaşat ki devlet yaşasın” idealinin yanında bugün karşılaşmış bulunduğumuz Türk sağının kendi millet tanımı üzerinden inşa ettiği Türk-İslam popülizmi bizlere ve insanlığa gelecekte ne vaat etmektedir? Bu “romantik yeni millet inşası popülizmi”nin bugün ve gelecekte gerçek beka sorunumuzu teşkil etmeyeceğinin garantisini kim verebilir?

Beka kaygısı Türk sağının iki yüz yıllık geçmişinde haklı nedenlerle hep vardı. Fakat bu, bugünkü gibi halkın günlük hayatına yansıtılmazdı. Daha çok aydın ve yönetici denkleminden ele alınırdı. Sorun fantazi, düş ve gerçekle iç içe geçmiş olan bu beka kaygısının yarın için ne şekil alabileceğine ilişkindir. Bu bakımdan Türk sağının yarınını konuşmak için iki yüz yıllık geçmişinden bugüne taşıdığı, muhtemelen yarınına da taşıyabileceği benzerliklere ve bunların mutasyonuna da bakmamız gerekecektir.

Ne acıdır ki, iki yüz yıl önce devletimizin beka sorununu çözmek amacıyla gündemde yer almış Türkçü, İslamcı veya Osmanlıcı politikaların bugün de aynı nedenlerle gündemimizde yerini lümpen⁴ versiyonlarıyla alma ironisini yaşamaktayız. Belki de iki yüz yıl öncesi Türkçülere ve İslamcılara biraz insafli davranarak, bugünkü duruma milliyetçilik veya İslamcılık değil ancak ”vasatlaşma” diyebiliriz.⁵

Lümpenlik, vasatlık veya güncel deyimle maçoçluk toplumumuzun her kesiminde değişik tarzlarda kendisini ifade etmektedir. Emile Durkheim bunu “anomie” kelimesi ile tanımlamıştır. “Anomie” 18. yüzyıl sonrası kapitalist dönemde özellikle kırdan kente göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan uyumsuzluk problemini ifade etmektedir (Karasu, 2008:259). Kasabalı anlayışın kentlere taşınması ve post-modern süreçlere uyum sağlaması gelecek içinde karamsarlığımızın artmasına neden olmaktadır.

⁴ "Lümpen" kelimesi, sosyo-ekonomik açıdan mesleksiz sınıflar için olduğu kadar, popüler kültürün esiri olan ve ince zevk ve estetikten yoksun zengin topluluklar için de kullanılmaktadır.

⁵ “Türkiye’de yaşanan şey milliyetçiliğin yükselmesi değil lümpenleşmesidir. Fikrî zeminde milliyetçi fikriyatın yaygınlaşması değildir yaşanan. Milliyetçi ezberlerin duygularla, özellikle ötekileştirilenlere karşı öfkeyle kabarması, köpürmesidir. Duygulardan ve öfkeden beslendiği için de daha kolay manipüle edilebilir, provoke edilebilirdir.” (Ağırır, 2013).

Gerçekten de Türk sağının önemli bir parçasını oluşturduğu bu toplumsala epistemik mercekten bakıldığında, hakim manzara pek iç açıcı değildir. Diğer taraftan, toplumsal gövdede önemli bir karşılığı olan sağın, lümpenleşmenin artan hacmi karşısında göstereceği tutumlar daha da önem kazanıyor. Bu açıdan kitle siyasetinin ayrılmaz bir parçası olarak lümpenleşme eğilimlerine oynamak, sağın güncel-popülist temsilleri için oldukça kolay gözükken bir seçenek.

Nitekim ulusal ve uluslararası düzeyde bir “model” olma arayışından çıkıldığı andan itibaren; sağın ilk düzeyde gösterdiği refleks, lümpen kitleliliğe yaslanan statükocu bir siyaset olduğu söylenebilir.

Popülizmin kısa vadeli siyasal getirilerine odaklanan sağ için popülist kitlesele siyaset seçeneği öne çıkarken; bilgi ve değer temelli bir tasavvur dünyasında ise vicdan ve ahlak sorunu ön plandadır. Bu doğrultuda Türk sağının bugüne hakim trendlerinden yola çıkarak bir gelecek tahmini yürüttüğümüzde, popülizmin kısa vadeli kazanımlarının dışına çıkabilme kapasitesi küresel trendler eşliğinde her geçen gün daralmaktadır. Dolayısıyla sosyal manzaranın ön yüzünü lümpenleşme ve maçolaşma oluşturduğu ölçüde, sağın öncü bir iktidar seçeneği haline gelmesi de yazımızın başındaki TV mülakatı örneği kaçınılmazdır.

Dolayısıyla esas soru, geleceğin dünyasında karşılaşılması muhtemel bu sosyoloji karşısında sağın ne tür çözümler üreteceğidir.

Popülizm ve lümpen zemin aslında küresel kaos ve çatışmalardan beslenen küresel iktidar mimarisinin beslenme kaynağıdır da. Bu yapıya karşı olup, mücadele eden, barış ve istikrar odaklı küresel iktidar mimarisi ise ürettiği toplumsal ve teknolojik katma değerleri paylaşımına açmak tarafındadır. Türk sağı ve muhafazakârlığı kendini hep birinci cephede konuşturduysa devam ederse gelecek için iyimser olmanın bir anlamı olmayacaktır. Ama ikinci grup içinde olmayı hedefliyorsa Türkcülük, Turancılık ve İslamcılık gibi “beka” kavramlarını evrensel, insani ve barışçı anlamda yeniden kodifiye edebilmelidir.

Türk sağının iki yüzyıllık geçmişinde devletçi karakter temel öznedir. İki yüz yıl önce İslamcılık ve Türkcülük nasıl devleti kurtarma ideolojisi ise bugün de “beka” politikalarımız için aynı şekilde gündem teşkil etmektedirler.

Acaba beka sorununun gelecekte kaygı unsuru olmaması için öncelikle Elmalılı H. Yazır’ın ve Said Halim Paşanın dediği gibi Türkcülük ve İslamcılıktan öte vicdan ve ahlak sorununu mu halletmemiz gerekiyor?

Türk sağının geleceğini metaforik bir anlamda da tartışmaya devam etmek için, tarihsel çatışmanın ayrılmaz bir parçası olan, toplumsallığının çekirdeğini oluşturan tarikatlar ve tasavvuf

anlayışının değişim sürecini de aynı şekilde görebilmeliyiz.

Yıllar önce Şah İsmail hakkında eserler okumaya başlayınca Anadolu Aleviliğini anlamaya başlamıştım. Akil insanlar heyetindeyken bireysel inisiyatifim ile Antalya Elmalı köyü ve civarını, özellikle Abdal Musa türbesini ziyaret ettim. Çeşitli diyaloglarda bulundum. O zaman Şah İsmail'in altı yüz yıl geçmesine rağmen Anadolu Aleviliği içinde türkülerle, lakaplarıyla ve tevessülleri ile adeta içinde yaşadığını gözlemledim.

Tarihte toplumsal bir sürecin yarın ne tür bir sürprizle şekilleneceğini öngörmek pek mümkün görünmemektedir. Şah İsmail'in dedesi Şeyh Safiyiddin Sünni ve şafi idi (Karadeniz, 2015) . Erdebil bu anlamda bir derviş şehriydi. Kırmızı börtükleriyle Erdebil dervişleri adeta bir gelincik tarlasını andırıyorlardı (kızılbaş). Sultan Bayezid ve Şehzade Selim ise batını felsefeye soğuk bakmıyorlardı. Selim, hatta bazı simgeleri dahi kullanıyordu ki Yeniçeri ocağı zaten Bektaşî karakterdeydi. Ancak ortak politik çıkar çatışması, özellikle Anadolu Yörüklerinin siyasi tercihi, bir tarafta katı prensipli Sünni, diğer tarafta da önce heterodoksi-batını sonra da Şiileşen iki ayrı devleti güncellemiş oldu.

Ezidi'ler genellikle halk arasında şeytana tapan, aydınlar arasında ise pagan mistik bir felsefeyi savunan Kürt topluluğu olarak bilinir. Ülkemizde de bilindiği gibi önceden Ezidi olan Kürt aşiretler mevcuttur. Ezidiliğin kurucusu Şeyh Adiy'dir Şeyh Adiy, Adeviyye Tarikatının kurucusu olup yine kaynaklarda Hz. Ömer'e giden tarikat silsilesi bile kaydedilmiştir.

Kuzey Suriye Kürtlerinin yoğun yaşadığı bölgeden Nakşibendi Şeyhi Ahmet Haznevi'nin oğlu ile görüştim (ki o da şeyhin halifelerindendir ve medrese mollasıdır, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından kaçarak İstanbul'a göç etmişti). Kendisini arkadaşımınla ziyaret ettiğimde odasının duvarları Arapça ve Kürtçe fıkıh ve kelim eserleriyle mücehhez idi. Kendisine uzaydaki hayat hakkında soru sorduğumda, her şey bu duvarlardaki kitaplarda mevcut, bu konu orada geçmediğine göre öyle bir şey yoktur diye cevap verdi. Bu durum her ikisi de mutasavvıf olan İbrahim Hakkı ve Mevlana Halid Bağdadi gibi hoca efendilerin astronomiye ilişkin uzunca risalelerinin varlığına da çelişki teşkil etmekteydi.

Nakşibendilikte hatme-yi haccan⁶ önemlidir. Silsilede yer alan her hoca efendinin adı okunduğunda o kişiyi öven kısa bir övgü nazımları da okunur. Ancak kabul odur ki bu kısa beyitler şeyh efendilerin bilgisi dahilinde yazılmışlardır. Fakat dikkatle incelendiğinde bu övgü nazımlarının, aşırıya kaçtığı hatta itikat ontolojisini de zorladığı görülmektedir. Genellikle bunların kabul edilerek, değiştirilmesinden veya ayıklanmasından mevcut geleneği bozar kaygısıyla da imtina edilmektedir.

⁶ Nakşibendî tarikatında toplu halde yapılan, **hatme** imamı ve cemaatten müteşekkil bir zikir şeklidir. Kapalı bir alanda ve sadece tarikat adabını yerine getirenler tarafından yapılmaktadır.

Bu tip örneklere baktığımızda tarihsel süreç içinde değişimler; Sünnilikten, Aleviliğe, Şiiliğe veya Ezidiliğe, sonradan tekrar başa doğru değişimler sürpriz olmamaktadır. Bugünkü tarikatlardaki ikilem Selefilik ve Batınlık tahterevallisi içinde karşılıklı gidip gelmelerinden kaynaklanıyor gözükmektedir.

Türk sağının geleceğinde Hz. Peygamber'in verdiği evrensel mesajı taşıyabilen yeni Mesneviler veya Makalatlar tekrar bu denklemler arasında çıkabilecek mi diye düşünmek zorundayız.

13. yüzyılda başlayan Mevlana ve Hacı Bektaş Veli'nin mühim rolü kendilerinden sonra da devam etmiş, Mevlevi ve Bektaşî tarikatları yüz binlerce takipçiye ulaşarak sadece Osmanlı Devleti'nin teşekkülü ve devlet sisteminin kurulmasında değil; devletin sonraki süreçte korunmasında ve ihtiyaç duyduğu insan kaynağının temininde en etkin ve en önemli güç olmuşlardır. Mevlevi tarikatı eğitim seviyesi yüksek münevver diyebileceğimiz bir alanda yayılma imkanı bulurken sıradan halk kitleleri arasında Bektaşîliğin yayıldığı görülür (Yalap, 2017:143). Dolayısıyla geniş kitlelere hitap eden bu iki tarikat Türk sağının (Milliyetçi kanadı) geleceği için önemli kaynak olmayı sürdürecektir.

Devlet-i aliye-yi Osmanlı, sanayi devrimi, aydınlanma ve modern paradigmayı çözümleyemedi. Bu dönemin arka planında Newton, Darwin ve Bacon gibi kuramcılar vardı. Bugün dünyada, şimdi post-modern dönemi yaşıyoruz. Dünya, biyoenformatik-robotik bir devrime doğru sürükleniyor. Bu postmodern dönemin paradigmasının arkasında da Kant, Hegel, Marks, Freud, Heidegger, Foucault gibi düşünürler var.

Muhafazakar Türk sağı, değerleri ile tutarlı bir “fikir” inşa etmeden yeni dünyada “beka” sorununu çeşitli yönlerden çözümlenemeyeceğini anlayamamış durumda. 19-20. yüzyıl modern dönemde, bu düşünürleri anlamaya çalışan Katip Çelebi, Tunuslu Hayrettin, Ahmet Cevdet paşa, Filibeli Ahmet Hilmi, Elmalılı Hamdi Yazır, Fuat Köprülü gibi mütefekkirler kendi içlerinde rasyonel batı düşüncesine karşı özgünlüklerini korumuşlardır. İslami ontolojinin ve değerlerin doğrultusunda bilgiyi sistematize etmeye ve üretmeye, şeriatın doğasına uygun bir felsefe oluşturmaya ve kodifiye etmeye çabalamışlardır. Ancak gerek bu alanda, gerekse de birbirleriyle senkronize olma, ekol ve yeni “bir fikir” oluşturma konularında yetersiz kalmışlardır. Ne yazık ki bugün dahi bu çabaları toplum tarafından hakkı ile anlaşılmamıştır.

İslam dünyasının 9.yy ve 10. yüzyıllarda başardığı gibi bilgiyi kendi anlayış ve kavrayış tarzı ile sistematize edememesi, gelecek için ayrı bir kaygı teşkil etmektedir. Zira Prof. Ahmet Davutoğlu'nun ifade ettiği gibi, “Bilgiyi yeniden sistematize edebilen medeniyetler kendi dünyalarında bir bilinç alanı oluştururlar ve bunu bir sosyal düzene dönüştürebilirler. İslam dini yayılınca daha önce harmanlanmış olan birçok bilgi ile yüzleşmek zorunda

kaldı. Bu yüzleşmeden yeni bir ilim adamı prototipi çıkararak bilgiyi süzmesi icap etti. İslam toplumunda ortaya çıkan alim prototipi hangi bilginin yeni zihniyete temel teşkil edeceğini, hangi bilginin dışarıda kalacağını tasnif ederek İslam medeniyetinin bilgi paradigmasını kurdu (www.faraszade.com).” Zaten Davutoğlu’ da İslam medeniyetinin şu an ki gibi yaşadığımız dönemsel krizlerin kaynağı olarak; karşılaşılan yeni paradigmlar ve meydan okumalar karşısında şu anki gibi bocalamamak için, yani paradigmayı doğru anlayabilerek varoluşsal bilgi ışığında süzmememiz gerektiğini ve bu bilgiyi yorumlayarak sistematize etmemiz gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda Türk sağının, yarının avatarlarını⁷ oluşturmanın kaygısını henüz taşıyamadığını gözlemlemekteyiz.

Bir diğer nokta da, 19. yüzyılda gelişen (sanayi) kapitalizminin, gerek ülkemize ve gerekse de dünyaya etkileri konusunda Tunuslu Hayrettin, Said Halim Paşa, Ahmet Cevdet Paşa ve Kazım Karabekir dışında, pek çok düşünür dikkat çekememiş veya gözden kaçırmıştır. Cumhuriyetimizin kurulurken değer verdiği aydınlardan Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp’in de gerek tarihi gerekse de Türkçülüğü tanımlarken, Akçura tarihsel determinizmi, ekonomiyi ve başka ulusların tarihini de anlamayı önemserken, Gökalp benzer sorunu sosyoloji ile anlamaya çalışmıştır (Georgon, 2016:94-95).

Bu arayış Cumhuriyet döneminde de kendini göstermiştir. Nurettin Topçu, Mümtaz Turhan ve kısmen Erol Güngör dışında bu eksikliği dönemin düşünürleri hissetmemişlerdir. Her iki dönemde de gerek devlet, gerekse politikacılar “kalkınmacı” ve “ilerlemeci” yaklaşımla sanayi ve neoliberal kapitalizmi ancak takip ve taklit etmeye çalışmışlardır.

Yarının post-modern dünyasındaki gelişmeleri göz önüne aldığımızda, bu sorunların fay hatları üzerine kamp kurmuş durumda olduğumuzu söyleyebiliriz. Ne yazık ki sanayi devriminin değiştirdiği üretim ve insan ilişkilerine bir alternatif model-paradigma geliştiremiyoruz. Buna bağlı olarak, bugün kentlerimiz kimliğini kaybetti ve bu yaşam tarzından kaynaklanan sosyal histerilerimiz tecessüm etti. Yarının dünyasındaki gelişmeler de benzer sonuçlara gebe görünüyor. Örnek vermek gerekirse, görüldüğü gibi muhafazakar düşünürler hala iklim değişikliği de dahil dünyanın tehdit algılamalarında üst sınırlara oynayan diğer sınır aşan sorunları da tartışmayı gereksiz görüyorlar.

Aslında iklim değişikliğini kabul etmemek bir kısım medreselinin dünyanın yuvarlak olduğunu kabul etmemesi gibi bir şey. Bir bakıma Allah’ı tanıma ilmini sadece fıkıh, kelam ve sezgisel (tasavvuf) kabul edip, diğer uygarlıklarla alışverişi kabul etmemek yaygın bir geleneksel

⁷ Avatar, Sanskritçede ava; aşağı ve tar: iniş anlamına gelen sözcüklerin birleşiminden oluşturulmuş olup bilgi anlamına gelen veda’nın gökyüzünden yeryüzüne; havadan, ateşten, sudan veya topraktan olana inmesi ve ona dahil olması anlamındadır.

anlayıştır. İnsan için gerekli olanın ahiret ilmi olduğunu, dünya ilmini ise ancak hayatını idame ettirecek kadar bilmenin gerektiğini savunur bu anlayış. Elmalılı Hamdi bu durumdan rahatsızdır ve sıklıkla dikkat çeker (Yazır: 1996). Aynı söylemi adeta hatırlatırcasına bugün ülkemizde ve dünyada popüler olan Homo-Sapiens'in yazarı İsraili tarihçi Yuval Noah Harari de Batının Doğu üzerindeki üstünlüğünün kaynağını şöyle açıklıyor; "Batı benim bilmediğim şeyler var ön kabulünden hareket ederken, Doğu ise söylenmesi gereken her şeyin söylendiği, cevapların geçmişte olduğu ön kabulünden hareket etmiş ve geride kalmıştır (Harari; Perkins, 2017)."

Bu durum bugün muhafazakar Türk sağında geçmişe dönük kurumları (medrese) tekrar canlandırma arayışı olarak tezahür etmektedir. Muhafazakar camiaya göre sorunun özü Batıyı ve kurumlarını (üniversiteler) taklit etmemizden geliyor, oysa bizim özümüz (medreseler ve ulema) tüm hakikati bulmuştur, o sebeple hakikat zaten keşfedilmiş bir şeydir, tek yapmamız gereken geçmişe dönüp bakmamızdır. Bu durum protestan püritenlerin eğitim ve ticaret için durmaksızın "arayışlarına" ve çalışma prensiplerine ne kadar da terstir.

Bugünkü BİSAV ve İSAR gibi kuruluşların yitiğimiz olan ilim ve irfan geleneğini canlandırma çabaları gelecek için umut ışığı olabilir mi? Bu tip çabalar tabi ki umut ışığıdır. Ancak tarihimiz bize örnekleriyle de göstermiştir ki moderniteyle yüzleşmekten ve onu anlamaktan kaçınan hiçbir eğitim kurumu bekleneni vermemiştir. Yapmamız gereken geçmişin mirasını reddetmeden, günümüzün gerçekleri ile de çatışmayan alternatif bir paradigmayı inşa etmemizdir. Bir din felsefesi ve yeni bir epistemik kural inşa etmeden, medreselerin tekrar ihya çabası ne kadar anlamlı olabilir?⁸

Günümüz sağ diye nitelendirdiğimiz düşünürlerin ekserisinin bir diğer temel sorunu da yüz elli yıl öncekilerinin aksine hakikat arayışı içerisinde olmamalarıdır. Geleceğini bırakın planlamayı veya tefekkür etmeyi, tahmin etmekten dahi kaçınan ve bunu fani bir dünya fantezisi olarak gören bir zihniyetin başka bir paradigmaya veya plana tabi olmasından daha doğal bir şey olabilir mi? Geçmişe eleştirel bir tarihçilikle bakamadıktan sonra gelecekle ilgili doğru bir konumlandırma yapılabilir mi?

19 ve 20. yüzyılın sanayi kapitalizminin etkilerini metodolojik olarak Said Halim paşa, Filibeli Ahmet, Kazım Karabekir ve Nurettin Topçu gibi birkaç aydın anlamaya çalışmışlardır. Fakat, Batı'dan etkilenen milliyetçilik, İslamcılık ve Türk-İslam sentezi fikriyatının endüstri kapitalizmi ile olan ilişkisine ne yazık ki tam dikkat çekememişlerdir.

Fuat Köprülü'nün de sıkça vurguladığı Osmanlının kuruluşundaki fütihat süreci Anadolu ve Balkanlar'da ki müslim ve gayrimüslim ahalinin gönlünü kazanmak ve güvenini kazanmak üzerine gelişti. Ortada evrensel vicdanı temsil eden bir "fikir" mevcuttu⁹. 1950'lerden bu yana iktidar olan

⁸ 1908'de medreselerde tekrar felsefe dersleri kaldırılıyor ve 1924'de de kapatılıyor.

⁹ Şeyh Edebali'ye atfı yapılan "oğul insanı yaşat ki devlet yaşasın" sözü.

Türk sağı bunu ürettiği hizmete borçludur. Fakat bu durum fikir üretme ihtiyacını ikinci plana iten bir anlayışa yol açıyor. Misal olarak, Çözüm Süreci'nde hizmet ile çözüm eşdeğer görüldü ve bu da çözüm sürecinin başarılı olamamasında önemli bir rol oynadı. Hizmet götürme “çözüm süreci” gibi çözümün tamamından var sayılmıştır.

AP, ANAP, DYP ve AK Parti dönemlerinde ilerleme ve kalkınma konsepti hep belirleyici olmuştur. Bunlara örnek olarak inşa edilen mega kentler, muhafazakar zenginlerin yüksek koruma duvarları içinde yaşadığı siteler, toplum geçişkenliğinin, kaynaşmanın mümkün olmadığı mimari üslup ve ortalarına dikilen lüks İmam-Hatip ve camileri örnek verebiliriz. Muhafazakarlar çocuklarını bu sitelerde, İHL'lerde veya kendi üniversitelerinde okutup kendi kontrollerindeki işletmelerde çalıştırıp oluşturdukları fanus altında koruyacakları zannetmektedirler. Bu da çoğu gencin gelir akışını sürdürebilmek amacıyla deist kimliğini gizlemeye itmektir.

Muhafazakar iş adamlarımız ve siyasilerimiz alt kademede muti genç, üstte ise olgun, yetenekli, farklı (hain) tecrübeli insanları değerlendiriyorlar. İyi yetişmiş sorgulayan gençler pek tutulmuyor. Bir arkadaşımızın deyişi ile “panterler değil; koyunlar tercih ediliyor”. Bu durumda kurulan eğitim kültür kurumlarında da uluslararası rekabete pek ihtiyaç duyulmuyor. Yetiştirmek istenilen gençler genellikle muhafazakar şirketlere, belediyelere veya bürokrasiye güvenilir eleman olarak kodlanmaktadır.

Bu anlamda güzide bir üniversitenin siyaset kulübünün organize ettiği toplantıda kırk civarında gençle toplandık. Türk sağının iki yüz yılını ironik ve provokatif ifadelerle anlatmaya çalıştım. Gençler dikkatle dinlediler uyuma emareleri yoktu, ancak hiç de soru sormadılar. Konuştuğum kulüp liderleri bunun sosyal çekingenlik, tanınma veya konuya hakim olamama korkusundan kaynaklanabileceğini ifade ettiler. Gençlerden sadece biri yanıma geldi ve “Biz neden sosyalleşemiyoruz?” diye sordu.

Daha çok muhafazakar gençlerin devam ettiği bir psikoterapist arkadaşım, bu gençlerin kapalı ortamda daha çok günah duygusuyla yetiştiklerini, buluş çağına geldiklerinde özellikle erkeklerin yüksek libido ile kendilerini kontrol edemediklerini, genelde ebeveynlerine karşı yüksek bir suçluluk duygusu hissettiklerini ifade ediyor.

Türk sağının idealize ettiği değerleri yeni kuşaklar yarına taşıyabilecekler midir? veya yarının dünyasında bunları bir tez olarak insanlığın önüne koyma fikriyat becerisini ve ahlakını gösterebilecekler midir? Geçmişte M. Akif Ersoy'un hikmete ve eğitime ram olmuş, Said Nursi'nin

imanını ve aklını koruyabilen, N. Fazıl Kısakürek'in ise dindar ve kindar gençliği arasında gelecek kuşaklarımız kendilerini nerede konuşlandıracaklardır?

Son 16 yılda muhafazakar Ak Parti iktidarının hizmet alanındaki performansı tartışılmaz, ancak kendilerinin de ifade ettikleri gibi eğitim alanındaki performansları tartışma konusudur.¹⁰

Gençlik öncesi çocukluk dönemi eğitim konusundaki yetersizlik çok daha derindir. Toplumlara yön verebilme gücünü aktarmış olduğu mesajlarla ve kullanmış olduğu dil ile gerçekleştiren basın yayın araçlarının (Öztürk, 2015) enformasyon bombardımanında, çocuklar pagan tanrı ve mesajların verildiği çok yönlü çizgi film ve sosyal medya gücü karşısında savunmasızdılar. Tevhit inancı, ontolojisini ve peygamberlik kavramını çocukların seviyelerine göre anlatabilecek benzer çalışmalara ilgi de duyulmamaktadır, destek de verilmemektedir.

Artık Ramazan'da sahurda Sultan Ahmet'te iğne atsanız yere düşmeyecek kalabalıklar ardında Sultan Ahmet camisinde sabah namazını en fazla üç safla kılabiliyorsunuz veya Prof. İhsan Fazlıoğlu'nun ifadeleri ile sıkma başlı ateist bayan öğrencilerin varlığı bizler için sürpriz olmuyor.¹¹

Türk sağı Refah partisinin ve Ak Partinin bir kısım başarılı idealist belediye deneyimleri hariç, taşra pragmatizminden kaynaklanan yorumlarıyla İslam ve Türk milliyetçiliğini hep popülizmin vaz geçilmez bir enstrümanı olarak gördü. Bunun doğal sonucu olarak günümüzde toplumda psikolojik iletişim geçişkenliği azaldı ve kutuplaşma arttı. Bu yaşananlar Osmanlı sonrası Mümtaz Turhan'ın sıkça vurguladığı modernleşme ve millet olma sürecine ne tür bir (olumsuz) katkı yapacaktır, bu da ayrı tartışmanın konusudur. Ayrıca milletlerin var olabilmesi için vatanseverliğin ötesinde milliyetçiliğin gerekliliği da ayrı bir değerlendirmedir.

Tarihteki Fransız, Amerikan ve İngiliz burjuva devriminin aşkın entelektüel önderleri ve felsefeleri vardı. Durmuş Hocaoğlu'nun değimiyle 90'lı yıllarda gerçekleşen Anadolu devriminin de şansızlığı entelektüel önderinin ve fikrinin olmamasıydı.

¹⁰ Türkiye'de eğitimin payı yüzde 7'den yüzde 12.5 seviyelerine çıktı ama, baktığımızda, yüzde 68 payla, bütçedeki en yüksek artış imam hatiplerde. Bütün liselerin yüzde 11'ini oluşturmasına rağmen imam hatip, toplam bütçeden yüzde 23 pay alıyor ve 5 kat arttı öğrenci sayısı. 1 milyon 300 bin oldu, okul sayısı 4 bini geçti. 2018'de 128 tanesinin inşaatı var. 50 tane daha inşaat devam ediyor.

2017 üniversite yerleştirme sınavında 4 yıllık üniversiteyi kazanma oranında, dini eğitim verenlerin payı, yüzde 18, devlet okulların yüzde 35'i kazanıyor, özel okulların yüzde 45'i 4 yıllık üniversite kazanıyor"

¹¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Görevlisi Profesör Dr. Fazlıoğlu, İstanbul'da katıldığı bir panelde "benim odama 17 tane başörtülü deist bile değil tanrı tanımaz öğrenci gelip benimle bu konuları konuştular. Ortak neden sahnede dini temsil ettiğini söyleyen insanların eylemlerinin sonucudur. Mesele bu kadar ciddidir." açıklamasında bulundu.

Son bir kaç yılda yöneticilerimiz, milliyetçiliği veya Türk-İslam sentezini ülkenin ana kitlesinin iç konsolidasyonunda olduğu kadar, dış güvenlik hedeflerine yönelik de yorumladılar. Bu gelecek için ne kadar sürdürülebilir bir durumdur?

İletişim devriminin açık yıkıcı etkilerinden “kadim” değerlerimizi gelecekte korumanın yegane çaresi, yüzleşmek ve yeni bir dünyanın fikrini yaratmaktan geçiyor.

İnanıyorsak, bizim İslam’ı korumak diye bir kaygımız olmamalı, zira koruyucusu biz değiliz. Bizim kaygımız kendi varlığımızı tüm varoluşsal değerlerimizle donanmış gelecek kuşaklarımızı koruyabilmek adına olabilmeli.

SONUÇ

Türk sağının yarını derken belki de bugünkü muhafazakar karakterde Türkiye’nin yarınını kast etmemiz uygun olacaktır. Dünyadaki mümkün gelecekte hızla gelişen, çarpanlı katma değer yaratan siber devrim karşısında ülkemizin pozisyonu ne olabilir? Bizden sonraki kuşakların dedelerinin modern anlamaya değil de kullanmaya çalışmaları örneği, aynı tavrı sergileyerek siber devrim içinde ne şekilde konumlanabileceklerdir? Gelecek kuşaklar dünyanın efendilerinin mi, yoksa hizmetlilerin sınıfında mı yer alabileceklerdir? Bu post modern devrim değerlerimizi ve geleneklerimizin kromozomlarını değiştirip şekillendirecek mi? Gelecekte bizi var eden değerlerle var olabilecek miyiz? Türk sağının geçmiş ve bugünkü koşullarına baktığımız zaman bunlara öznel ve nesnel umut dolu cevap verebilmek mümkün gözüküyor. Bu koşulları değiştirmenin yolu da Türk sağının, kadim değerlerini tekrar evren ve insanlık ekseninde gelişen bir yolculuğun macerası içinde yeniden tüm insanlık için tanımlayabilmesi ve bu cesareti göstermesinden geçiyor.

KAYNAKÇA

Ağırdır, B. (2013). Lümpenleşme. <http://t24.com.tr/yazarlar/bekir-agirdir/lumpenlesme,6272> (Erişim Tarihi: 10 Mart 2018).

Georgeon, F. (2016). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi* (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: Yapı-Kredi Yayınları.

Çantay, H. B. (2017). *Tefsirli Kuran Meali-Kuran-ı Hakim ve Meali* (haz. M. Yekta Saraç). İstanbul: Risale Yayınları.

Karadeniz, Y.(2015). *Safevi Tarikatı'nın Seyidliği ve Şiiliği*, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Sayı:75, S:17-28.

Karasu, M. A. (2008). *Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57(4), 255-281.

Kayacan, M. (2010). “Sağ (Cılık) Ve Sol (Culuk) Kavramları İle Bu Kavramların Kur'an Meallerindeki Kullanımları.” *Marife*, 10/3, s.291-306.

Kösoğlu, N. (2009). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Öztürk, B. (2015) Siyasal İletişimde İdeolojik Söylem: 7 Haziran 2015 Genel Seçimi Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, Sayı 2(5),2015.

Toker, M. (1971). *Sağda ve Solda Vuruşanlar*. Ankara: Akis Yayınları. Yalap, H. (2017). *Anadolu’da Bir Kurucu Akıl: Hacı Bektaş-ı Veli (Ed. Bülent Kara). Edebiyattan Sosyolojiye: Besmele ve Fatih Tefsirleri Üzerinden Bir Şerh Denemesi*. Kayseri: İncir Yayıncılık.

Harari, Y. N.-Perkins, D. (2017). *Sapiens: A Brief History of Humankind*. Vintage.

Bora, T. (2016). *Türk Sağının Üç Hali*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yalap, H. (2017). *Anadolu’da Bir Kurucu Akıl: Hacı Bektaş-ı Veli (Ed. Bülent Kara). Edebiyattan Sosyolojiye: Besmele ve Fatih Tefsirleri Üzerinden Bir Şerh Denemesi*. Kayseri: İncir Yayıncılık.

Yazır, E. H. (1996). *İslam Düşüncesinin Problemlerine Giriş*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Milli Gazete, 20 Mart 2018. (Erişim Tarihi: 21 Mart 2018)

www.faraszade.com 4 Nisan 2018 tarihli Röportaj. (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2018)

Hocaoğlu D. (2002). *Bir Entelijansya Kritiği Düşük Şiddetli Devrim*. İstanbul:Gelenek Yayıncılık